

Tole je glavno vprašanje v zvezi s pojmi:

Kateri so pogoji, da bitnost X prepoznamo kot člana pojma?

Vprašanje terja nekaj pojasnil, zato da bi ga lažje razumeli. Najbolje bo, če si najprej ogledamo njegove posamične sestavine.

Bitnost X:

Najprej je treba ugotoviti, da bo ustrezala skorajda vsaka bitnost, pri čemer bom med bitnostmi upošteval tudi lastnosti. Ker pa lastnosti s seboj prinašajo nekatere ontološke probleme, bom najprej meril na kar čimbolj ontološko enostavne bitnosti, kakršne so predmeti.

Domala vsaka bitnost lahko postane to, kar sodi pod pojem. Tako lahko postane bitnost, ki jo sedajle gledam, takšna, da jo vložim pod pojem in jo prepoznam kot mačko. Pomembno je uvideti, da ni nikakršnega posebnega razloga, da bi jo že a priori prepoznal kot mačko. Bitnost lahko obstaja, pa s tem še ni rečeno, da je obravnavana kot vložena pod pojem. Tako lahko obstaja neka mačka, ki ne služi kot podlaga za tvorjenje pojma, ali pa ne služi za to, da bi jo nekdo prepoznal kot člana pojma. Vendar jo v zmožnosti lahko pod pojem uvrstimo. Takšne vrste bitnosti so dvojne: bodisi da gre za mačko, ki je nihče ni zaznal, pa bi jo seveda lahko pod ustreznimi pogoji. Ali pa gre za število ali nek poseben delec materije, katerega znanost še ni odkrila. Tudi v tem primeru obstaja možnost, da ga znanost vendarle odkrije. Težko si je zamisliti bitnost, ki ne bi imela prav nikakršne možnosti, da bi jo nekdo odkril.

Dejal sem, da lahko skoraj vsaka bitnost postane vložena pod pojem. To pa pomeni, da določene bitnosti ne morejo postati vložene pod pojem. Torej je potreben poseben zahtevek za to, da bi postala neka bitnost vložena pod pojem. Ta zahtevek je treba pogledati, da bi videli, o katerih bitnostih govorimo, ko razpravljamo o X.

Odgovor je dovolj enostaven: Bitnost X, ki lahko nastopa kot član pojma, mora biti takšne vrste, da je dostopna sistemovemu oziroma organizmovemu spoznavnemu aparatu. Gre za sistem oziroma za organizem, kateri je zmožen dojemanja pojma. O sistemu oziroma organizmu govorim zato, ker je res dejstvo, da ima zmožnost pojmovnega dojemanja običajno organizem, kakršen je človek, in kakršna je verjetno mačka. Na drugi strani pa vemo, da ima zmožnost prepoznavanja pojma ter uvrščanja

nečesa pod pojem tudi marsikateri drugačen sistem, ki ni zgolj organizem. Tako računalnik, povezan s senzorji, oziroma robot, z drugo besedo stroj. Zato bi bilo zoženje tistega, ki prepozna pojme in rokuje z njimi zgolj na človeka, oziroma zgolj na organizem, kakršen je pes ali mačka, preozko. Obstajajo tudi računalniki, roboti, in morda še kaj podobnega. In ravno zato govorim o sistemu, ko razpravljam o tistem, kar prepozna neko bitnost.

O sistemu, ki prepozna, bom še govoril, vendar pa je sedaj čas, da se vrnem k sami bitnosti X. Razpravljam o omejitvi, ki jih mora zadovoljiti neka bitnost, da bi jo prepoznali kot člana pojma. Omejitev je v tem, da mora biti poljubna bitnost X takšne vrste, da je dostopna zaznavnemu aparatu sistema oziroma organizma.

Dostopnost zaznavnemu aparatu sistema pomeni, da organizem ne more prepoznati kot člana pojma karkoli. Tako ne more prepoznati atomov, če nima na razpolago nikakršnega načina, da bi mu bili čutno dostopni. Seveda lahko sistem oziroma organizem, kakršen je človek, prepozna neko bitnost X za mačko. Težje pa bo prepoznal neko bitnost kot atom, ker mu ni spoznavno, in še posebej preko čutil, dostopna. Na ta način se zdi, da pri atomu morda sploh ne bi bilo mogoče, da bi ga uvrstili kot neko bitnost pod pojem, saj ni neposredno dostopen našim čutom. Ker pa atom ni dostopen našim čutilom, tudi ne bi smel nastopati v vsebini naših miselnih stanj. Saj je pojem tisto gradivo, ki je posebej pomembno za tvorbo kompleksnejše vsebine naših stanj.

Takšno razmišljanje pa ne vzdrži preskusa, saj vsi vemo, da lahko nastopa neka bitnost X, atom, v vsebini naših duševnih stanj. Potemtakem pa moramo imeti tudi možnosti, da jo prepoznamo kot člana pojma. To pa na drugi način pomeni, da vendarle imamo nekakšen zaznavni dostop do atoma. Ker pa je naš prejšnji argument utemeljen na premisi, da nimamo nikakršnega zaznavnega razmerja do atoma, se zdi zmoten.

Na to je mogoče odgovoriti, da je atom seveda sedaj del naših vsebin, saj se sicer ne bi mogli posvečati branju in razumevanju tehle vrstic. Napaka je bila le v mišljenju, da bi nam moral biti nek X, torej atom, neposredno dostopen. Verjetno je neposredna dostopnost temeljni način zaznave dostopnosti. Poznamo pa še drugačne načine spoznavne dostopnosti. Eden takšen dokaj pogost način, ki ga zasledimo tudi v primeru atoma, je s pomočjo modelov. Neko bitnost X lahko prepoznamo kot atom, in zopet lahko tvorimo vsebino, v kateri je prisoten atom, ker smo imeli na razpolago model atoma. Upoštevati je treba, da nam daje model, ki je velikokrat analogen, dobro oporo za zaznavanje in potemtakem za uvrščanje bitnosti. Eden izmed smotrov modelov je nasploh razvrščanje, kot je razvidno iz Darwinovega evolucijskega modela, katerega izkustvena podlaga je bila tipična sodobna angleška kmetija, pa iz Mendeljevega sistema kemijskih elementov. Ne bi imeli zmožnosti prepoznavanja atoma, če ne bi imeli na razpolago njegovega modela. Prav zato, ker imamo model, si atom predstavljamo kot nekakšen sončni sistem, četudi to ne bo docela ustrezno. (Podobno tudi običajno zaznavanje samo, tako zaznavanje mačke, ne more biti docela ustrezno.)

Poleg tega pa za neposredno zaznavno dostopnost bitnosti X lahko uporabimo instrumente. Takšen pripraven instrument, kadar je bitnost pač atom, se zdi izredno močan mikroskop. Mikroskop pa je ustvarjen prav zategadelj, da nam določene bitnosti - kot so v našem primeru najmanjši delci materije - predstavi na tak način, da so pripravi

za čutno dožemanje. Pomembno je vedeti, da bitnosti X nismo mogli prepoznati kot atom, dokler nismo imeli na razpolago tega pripomočka, ki nam je omogočil njegovo neposredno opazovanje, ali pa dokler nismo imeli na razpolago modela, ki nam je prav tako omogočil njegovo predočanje. Naš kriterij, da je zaznavna dostopnost v zgoraj razpravljanem smislu pogoj za uvrščanje nekega X pod pojem, pa lahko prestane še en zanimiv in pomemben prekus.

Kdo bi lahko namreč ugovarjal, da lahko imam pojme nirvane, čaker in vsega drugega, kar si ljudje ezoterično izmislijo, pa zato še ni treba, da bi temu pripisali tudi realnost. Če pa nečemu ne moremo pripisati realnosti, potem tudi modela le-tega in še posebej posrednega in neposrednega zaznavanja le-tega ne more biti. Še bolj zopmo je, da imamo lahko celo astrološke modele, za kateare skoraj gotovo vemo, da nimajo nikakršne realne osnove. Tu je mogoče odvrniti, da res morda imamo kakšne prestave teh zadev, in celo kakšne navidezne modele, ki so celo koherentni (astrološko dokazovanje to gotovo do neke mere je). Vendar pa to še ne pomeni, da imamo na razpolago prave pojme teh zadev. Da je temu tako, je razvidno ravno iz našega kriterija, saj nam ni mogoče, da bi na zaznavni podlagi kakšen poseben primerek nirvane, ali čakre, razvrščali kot X, ki sodi v določen pojem. Pod pojme lahko razvrščamo zgolj bitnosti, ki res imamo zanje zaznavno oporo ali oporo modela. To bi veljalo tudi za števila, ki sicer predstavljajo kot takšna še poseben izziv pri svoji ontološki interpretaciji (ali je pravilna platonska realistična, ali zopet instrumentalna ali kakšna druga njihova razlaga).

Naslednji razlog, da lahko neko bitnost X sistem ali organizem uvrsti pod pojem, meri na to, da mora biti kandidat na nekakšen način zanimiv za sistem oziroma za organizem. Najbolj pogoste zadeve, ki jih sistem razvršča pod pojme, so one, ki jih često srečuje v svojem okolju. Te pa so mu seveda že zato običajno tudi zaznavno najbolj dostopne. Če nek človek lovi tigre, potem bo zanj v njegovem okolju pomembno, da bo neko bitnost X pravilno prepoznal kot tigra ter jo v tem smislu uvrstil pod pojem tigra. Podobno za žabo, katera lovi muhe. To razmišljanje pa že kaže na dejstvo, da enostavna funkcionalistična shema za razvrščanje pod pojem verjetno ne bo docela zadoščala. S funkcionalizmom merim na nauk, da je prvotna funkcija, ki jo sistem oziroma organizem izvaja, ne glede na dejansko materialno sestavo tega sistema ali siceršnje okolje tega sistema, v katerem slednji deluje. Če nastopam proti funkcionalizmu v tem smislu, torej menim, da morajo obstajati nekakšni razlogi, da sistem razvršča neki X pod pojem, in ti razlogi so po vsej verjetnosti lahko tudi biološke ali preživetvene narave. Zdi se namreč, da zgolj funkcionalistični opis nekega sistema ne more biti popoln. Res je, da sisteme lahko opišemo na tak način, da bo pri opisu pomembno, kako ti sistemi opravljajo določene funkcije. Vendar pa določen sistem funkcijo prav gotovo opravlja tudi zavoljo določenega smotra - čemu bi sicer sistemu funkcija sploh služila? S tega zornega kota pa postane jasno, da mora obstajati nekakšen preživetveni razlog, da postane neka bitnost X kandidat za uvrščanje pod pojem. Koga na primer že zanima poseben virus, dokler le-ta ni pomemben za dobrobit ali preživetje? Tudi ko viruse ali denimo kemične elemente zgolj znanstveno klasificiramo, to počnemo zato, ker si od globalnega spoznanja obetamo določene, čeprav morda ne takojšnje koristi. Tako je denimo s povzročiteljem nevarne bolezni. Prvi korak, da se z boleznijo uspešno spopademo, je v identifikaciji virusa, kateri jo povzroča. To pa zopet pomeni, da si moramo virus predstaviti na takšen način, ki bo ustrezal zahtevam našega zaznavnega in potlej še spoznavnega aparata.

Jasno je, da je pojem splošni okvir, v katerega moramo vložiti neko vrsto bitnosti. Predhodno povedano obstajata dva kandidata za take vrste okvir: klasična in mehka določitev pojma. Klasična določitev pojma gradi na nujnih in zadostnih pogojih, s pomočjo katerih je določena pojmovna definicija. Takšen pristop se je izkazal glede večine pojmov kot nerealističen, in pojmi so v nasprotju s tem sedaj pogosto dojeti kot mehki, tako da je njihov temelj induktiven. O razliki med klasičnimi in mehкими pojmi bom več povedal v nadaljevanju, ko bom obravnaval pogoje, kakršni so navedeni v našem začetnem vprašanju.

Sedaj pa bi nekaj splošnih besed namenil še modelom, ki so na razpolago za predstavitev pojmov. Grobo rečeno imamo na razpolago dve možnosti: Vkolikor sledimo klasični določitvi, sploh nimamo kakšnega posebnega modela za pojem, ampak lahko imamo različne modele, ki nam pojasnjujejo razmerja med pojmi. Z drugimi besedami, v klasičnem okvirju o zgradbi pojmov kot takih ni povedanega kaj dosti, pač pa so oskrbljene definicije pojmov. Definicije pa niso tolikanj usmerjene v samo notranjo zgradbo pojmov, ampak predvsem v opravilo njihove razmejitev z ostalimi pojmi. Definicije skušajo oskrbeti pogoje, kateri omogočijo, da enih pojmov ne zamešamo z drugimi. Pri tem ni toliko pomembno razumevanje notranje strukture pojma kot take, ampak je pomembno, da prepoznamo, kako en pojem ni istoveten z nekim drugim, sorodnim pojmom. Kljub temu da se tako zdi na prvi pogled, torej definicije ne merijo na pojme, ampak na njihovo razlikovanje. Sistem, ki je opremljen s klasičnimi definicijami, pojmov ne identificira, ampak jih zgolj razlikuje. Na takšni definicijski podlagi obravnavanja pojma gradi tudi klasični računalniški model. Takšen model je seveda lahko zelo prikladen kot model duha, se pravi zapletene strukture, vendar takšne strukture, katero lahko ravno s pomočjo modela razložimo in v kateri sodelujejo pojmi. Zanimivo pa je, da klasični računalniški model, ki gradi na sintaktičnih lastnostih strukture duha, in potemtakem na sintaktičnih razmerjih med simboli, kateri ponazarjajo vsebine in te vključujejo pojme, ne vstopa nadalje v problem pojasnjevanja notranje strukture pojmov kot takih. Pri klasičnem računalniškem modelu bi bilo v tej smeri dovolj, če pripoznamo načelo kompozicionalnosti, glede na katerega pojmi kot gradniki prispevajo k zgradbi in funkcionalni vlogi simbolov, nad katerimi poteka sintaktično preračunavanje. Tako lahko pri simbolu S (ki predstavlja vsebino, katero lahko izrazimo v naravnem jeziku s stavkom "Mačka je rjava") prepoznamo kot bistveni prispevek k njegovi vlogi - katera zadeva obnašanje simbola v okviru sistema - dejstvo, da je zgrajen iz sestavnih delov. Vendar pa ni niti gotovo, da klasični računalniški model duha pri pojasnitvi simbolov sploh upošteva načelo kompozicionalnosti. Kajti ena izmed njegovih znanih pomanjkljivosti je prav ta, da ne omogoča zajeti semantične bližine med simboloma S in S', kjer S' lahko predstavimo v naravnem jeziku "Rjave mačke ni". Klasični računalniški model obravnava S' prav tako različen od S kot je od njega različen tudi S'', katerega lahko prestavimo v naravnem jeziku s stavkom "Ston je siv". To pa je možno zato, ker je oblika S' različna od oblike S - prav tako kot je oblika S'' različna od oblike simbola S. Sistem klasičnega računalniškega kova pa simbole prepozna zgolj glede na njihovo obliko. To vse pa pomeni, da klasični računalniški model prav zares ne upošteva pojmov kot svojih bistvenih sestavnih delov. Načelo formalnosti, ki je lastno klasičnemu računalniškemu modelu, pravi, da sploh ni pomembna vsebina, ampak zgolj

oblika simbolov, glede na katero jih sistem prepozna. Zato je mogoče reči, da je treba model pojma kot takega šele zgraditi, ker ga klasični model sploh ni uspel oskrbeti.

Danes imamo na razpolago model, ki vendarle v večji meri upošteva notranjo strukturo pojmov, in prispevek te notranje zgradbe k oblikovanju vsebin. To je konekcionistični model. Slednji pojme obravnava na tak način, da so razvidne njihove semantične in sistematične povezave z bližnjimi in nasprotnimi pojmi. Pri njem je torej pričakovati upoštevanje načela kompozicionalnosti, saj ima model zmožnost, da uvidi razliko med "mačka", "mačke", in bo postavil "psa" bližje "mački" kot "letalo". Konekcionistični model namreč gradi na temeljnih povezavah med posamičnimi gradniki, kateri vstopajo v strukturo pojma. Vendar pa je to le en model. Pomembno pa je vedeti, da je šele s preseženjem klasičnega računalniškega modela duha bilo sploh mogoče pričeti razmišljati o modelu za pojme. Kar seveda še ne pomeni, da imamo enoznačno sprejet konekcionistični model za vsebino pojmov, ali pa, da bi to bil sploh edini model, ki je pripraven v ta namen.

Morda najpomembnejše je spoznanje, da pojma ne obravnavamo več kot definitorno določenega. Definicija nam lahko pomeni pripomoček za pot v razumevanje pojmove strukture, ne pa več zadnjega dosežka analize. To pravzaprav ne pomeni nič drugega, kot da je pri opredelitvi pomove vsebine pomemben tudi sintaktični okvir, morda koherentna celota pojmov, v kateri določen pojem nastopa. Pri modelih pojma, ki so prekinili z definitornim izhodiščem, nastopajo kot nekaj bistvenega še zlasti razvidni člani, referenčne točke, in vse to vodi k razkritju notranje zgradbe pojma. Razvidni član pojma mačka je običajno prav določen primerek mačke; ta primerek mačke pa nam lahko služi za referenčno točko, za tisto spoznavno mesto, ki je sistemu še najbolj dostopno, ko ima opravka z določitvijo nekega pojma. Konekcionistični model je kandidat, ki bi lahko oskrbel prikaz takšne zgradbe pojma.

Čemu prav konekcionistični model? Slednji ima pri našem razgovoru dve pomembni lastnosti: zgrajen je na elementarnih povezavah in na koherentni množici teh povezav. Elementarne povezave pomenijo vstop racionalnosti v pojmovne modele. Če skuša sistem procesirati besedo "pes", je zanj pomembna povezava med "p", "e" in "s". Obstajajo torej vezi, ki besedo povežejo v celoto, na ravni vidnega zaznavanja in dalje na ravni pomenskega zaznavanja. Sistem mora razlikovati med besedama "pes" in "ves", kar dejansko pomeni, da je v določenih kontekstih bolj prisotna povezava med "p" in "es" kot med "v" in "es", četudi mora sistem takšno povezavo v znakovni celoti obvladati. Obstajajo tudi pomenske povezave med "pes" in "mačka", ki so bližje kakor pa med "pes" in "letalo". Že začetni pregled konekcionističnega modela nam torej pokaže povezave med elementi kot svoje temeljne gradnike. Pri tem pa je zelo pomembno, da povezave niso neodvisne, kot je to primer v zgolj atomarnih modelih, ampak se spletajo med njimi koherentne vezi, ki imajo pomen zgolj v celotnem sestavu znakovnega sistema. Sistem pa ni prisoten zgolj na ravni pomenskega razumevanja, ampak deluje najmanj še na eni, podsimbolni, atomarni ravni. V našem primeru nimamo zgolj koherentnih razporeditev med posamičnimi fonemi ali črkami, ter povezav z različno težo med le-temi. Imamo tudi povezave med kontrarnimi ali drugače med seboj povezanimi pojmi. Pomembno je nadalje, da se določene semantične povezave, ki zadevajo že zgrajene pojme, tkejo na predsimbolni ravni. Tako sta smiselni besedi "pes" in "ves" povezani z razliko med "p" in "v" na predsimbolni ravni. Zdi se, da je takšen model bolj realističen od zgolj definitornega. Med drugim je upravičeno pozoren na

povezave med pojmi, katerih zgolj definicije ne morejo zajeti. Jasno je, da med pojmi obstajajo določene pomenske in druge povezave, katere lahko taksativno naštejemo. Zgolj definicije pa ne morejo oskrbeti modela teh povezav, ne morejo zajeti pomenskega prostora pojmov. V ta namen pa so pripravi tudi oziri na druge ravni, kot sta pomenska ali semantična. Že začetnemu premisleku se nujata kot kandidata dve takšni ravni: tista, ki obstaja nad, in zopet ona, ki obstaja pod pomensko ravni. Pod pomensko ravni pa obstaja prav raven, katero smo naslovili podsimbolna, kjer imamo opravka s črkami, fonemi in podobno. Nad pomensko ravni pa obstaja ona raven, kjer se spletajo vezi med posamičnimi pomeni. Sistematično uvajanje takšne ravni pa mora pokazati njeno koherenčnost, saj morajo takšne vezi na koncu izkazati med seboj prepleten in vzajemno odvisen sistem pomenov. Model, ki upošteva obe omenjeni ravni, pa je ravno konekcionističen. Za nas je pomemben zategadelj, ker nas vodi k bolj realistični predstavitvi pojmov.

Biti člen:

Opravka imamo z relacijo pripadnosti, kateri zadosti neka bitnost X. Ta bitnost X je lahko tudi pojem. Torej so lahko uvrščene skupaj bitnosti, kot so mačke, ali pa tudi rjave bitnosti, katerih zgolj ena podmnožica so mačke, seveda rjave mačke.

Eden izmed problemov z relacijo "biti člen" je njena popolnost oziroma nepopolnost. Tale mačka je zagotovo docela upravičeno člen pojma mačka in jo lahko docela upravičeno uvrstimo med mačke. Prav tako je oni osel docela jasno uvrščen med osle. Ona mula pa je genetsko gledano lahko zgolj na pol, torej 50% upravičeno, uvrščena med osle, 50% upravičeno pa med konje. V tem primeru imamo nepopolnost relacije "biti člen". Podobno je tale mačka lahko zgolj 63% upravičeno uvrščena kot člen med rjave bitnosti. Tudi to je ena oblika nepopolne relacije "biti člen". Takšno pripadnost so imenovali mehkost. Logika, katera obravnava podobne vrste relacije, pa je poimenovana mehka logika. Njena značilnost je, da ne pripoznava zgolj relacij, ki bi bile utemeljene na vse ali nič, ampak relacije, ki dopuščajo stopnjevitev.¹ Tako je pri mehki logiki temeljna vrednost izražena procentualno. Imamo možnost govoriti o 75% resničnih izjavah ali o 47% neresničnih izjavah, kar je spodbudilo precejšnje negativne reakcije med klasičnimi logiki.²

Za našo razpravo je zanimivo dejstvo, da so mnogi avtorji v preteklem obdobju pričeli upoštevati mehkost kot še zlasti primeren okvir za predstavitev pojmov. To pa ne pomeni nič drugega, kot da relacije "biti člen" pri pojmi ne moremo upoštevati v docela strogem smislu.

Pripoznavanje mehкости pri relaciji "biti člen" izhaja iz pristajanja na induktivno, in ne definitorno naravo pojmov. Majhen miselni preskus nam pove, da bi bilo nemogoče imeti sistem, ki bi realistično rokoval z definitorno strukturo pojmov. To bi namreč lahko pomenilo, da ima podoben sistem pojmovno strukturo že docela prilagojeno vsakršni klasifikaciji v okolju. Katerokoli bitnost ali lastnost bi namreč pod takimi pogoji morali nujno uvrstiti za člen določenega pojma. To pa bi zahtevalo nekakšno popolno vrojenost

¹ Zadeh je najbolj znan pobornik mehke logike.

² Avtor je prisostvoval razburjenemu spopadu med predstavnikom klasične logike Geachom ter Zadehom, v Kirchbergu, Avstrija, pred nekaj leti.

pojmovne strukture, in nerealistično zmožnost sistema, da docela jasno s pomočjo svoje vrojene strukture izvede enoznačno preslikavanje med svojo okolico ter med pojmi, s katerimi razpolaga.

Kaj naj bi to pomenilo? Takšen spoznavni sistem, zgrajen po zahtevah klasičnih definicij, bi bil urejen docela pojmovno. Ne bi pa mu bilo treba graditi vsebin in pojmov na podlagi zaznavanja. Ker imamo dobre razloge, da podvomimo v realističnost takšnega sistema, nam lahko zgornje razmišljanje služi kot dokaz za nasprotno tezo, namreč, da imajo pojmi v temelju zaznavno podlago. To pa pomeni, da je tudi relacija "biti člen", kolikor zadeva pojme, bržkone zaznavno utemeljena. Na ta način smo prišli do tistega dela začetnega vprašanja, ki se izkaže kot še zlasti pomembno za našo razpravo:

S prepozna X kot:

Očitno imamo opravka s spoznavno relacijo, ki je pri našem začetnem vprašanju temeljna. Kajti prepoznanje je spoznavna, ne pa metafizična relacija. Pove nam nekaj o spoznavnem odnosu določenega sistema S do X, ne pove pa kaj naj bi ta X bil. Bistveno pri tem, da nek sistem S, običajno človek, žival ali robot, prepozna neko bitnost X kot člen določenega pojma, je opredeljeno spoznavno.

Tradicionalni pristop pa običajno ostro zavrne spoznavno zasnovanost pojmov. Velja opozoriti na razloge za takšno zavračanje. Zdi se, da so zakoreninjeni zlasti v definitorni opredelitvi pojmov. Definitorna opredelitev je namreč usmerjena v določitev nujnih in zadostnih pogojev za to, da je neka bitnost to, kar je. Definicija mačke skuša opredeliti pogoje, da je neka bitnost mačka. Ne zanima pa je, kakšen je dostop določenega spoznavajočega sistema do mačke, kako lahko nek sistem dojame, da je ta bitnost X prav mačka.

Pogoji ontološke določitve so jasno opredeljeni: neka bitnost nekaj je ali pa ni.³ Na drugi strani pa so spoznavni pogoji določeni docela drugače, in tam se zdi, da lahko prej dopustimo stopnjevitost. Nekaj lahko prej z gotovostjo 63% prepoznamo za mačko, kot pa da trdimo, da nekaj JE mačka, v izmeri 63%.

Pravzaprav se znajdemo na ločnici med dvema področjema: med onotologijo ter spoznavno teorijo. Pri tem je zanimivo, da obstaja med področjema precejšnja stopnja neujemanja, v njuni vsakokratni temeljni naravnosti. Ontologija oziroma metafizika skuša določiti pogoje obstoja neke bitnosti kot take. Ontolog določa pogoje za identiteto mačke. Sem sodijo temeljne lastnosti strukture mačke, kakršen je njen genetski kod, njene temeljne sestavine in lastnosti. V poštev bodo torej prišle definitorne določbe. Spoznavni teoretik pa bo skušal odgovoriti na vprašanje, kako lahko nek sistem S prepozna določeno bitnost kot mačko. Tukaj imamo očitno opraviti z opredelitvijo, kaj je potrebno za prepoznavanje neke bitnosti kot člena določenega pojma.

Sedaj se moramo vprašati, kaj je temeljno pri pojmihi. Ena interpretacija pojmov trdi, da slednji obstajajo ne glede na sistem, kateri z njimi rokuje. Temeljni argument za takšno stališče sestoji v trditvi, da je ena bistvenih lastnosti pojmov njihova dostopnost

³ Seveda, če zanemarimo za običajne spoznavne procese skoraj docela nezanimive primere ontološko mejnih ali mešanih bitnosti, kot je Tezejeva ladja (katere dvojnico deščico za deščico gradimo ob uporabi starega gradiva na novem mestu: katera od obeh ladij je še Tezejeva?), pa Jekyll in Hyde. Gre tipično za ontološke probleme identitete, kateri se zde docela nepomembni pri spoznavnih opredelitvah in pri določitvah običajnih pojmov ter vsebin.

večim individuom. Pojmi med drugim služijo medsebojni komunikaciji. Zato obstaja bistvena potreba, da so na razpolago večim individuom. To pa pomeni, da pojmi niso last nikakršnega posamičnega individua. In nadalje, da so pojmi v temelju od kateregakoli individua neodvisni.⁴ Z drugimi besedami, pojmi nimajo nič opraviti s spoznavnimi zmožnostmi posamičnega individua, niti s spoznavnimi zmožnostmi množice individuov, ki jih uporabljajo. Pojmom pripada nekakšna vrsta neodvisnega, platonskega obstoja, in niso vezani na zmožnosti, še zlasti ne na psihološke zmožnosti individuov.

Zgornjemu argumentu pa je mogoče nasprotovati. Pojmi so zares last mnogih individuov in jih uporabljamo v namene komunikacije. Od tod pa še ne moremo sklepati, da nimajo nič opraviti s psihičnim ustrojem posamičnega individua. Obratno se zdi primerna teza, ki je zgornji ravno nasprotna: da so pojmi bistveno sestavni del našega spoznavnega aparata, oziroma da so sestavni del spoznavnega aparata, s katerim razpolaga določen sistem, ki pojme obvlada. Če je tako, pa pojmi niso neodvisni od psihološke zgradbe sistemov, ki jih uporabljajo: od ljudi, živali, robotov. Bistvenega pomena za določitev pojmov je odgovor na vprašanje, kakšna je zgradba določenega sistema, kateri s pojmi razpolaga. To pa pomeni, da je pri določitvi pojmov potrebno upoštevati spoznavno - kognitivno - zgradbo določenega organizma ali sistema. Morda ne le funkcionalno, ampak nadalje še fizikalno zgradbo tega sistema.

Pripoznavanje vezanosti pojma na spoznavno zgradbo in torej na tisto, čemur običajno pravimo duševni ustroj nekega sistema ali organizma pa še nima nujno za posledico popolne vezanosti pojma zgolj na organizmovo zmožnosti, zgolj na način, kako spoznavni sistem s svojo mrežo po svoji volji prekriva svet. Ravno obratno se zdi pomembno, da so pojmi v veliki meri določeni tudi ne glede na spoznavni sistem, in so potemtakem sad vpliva zunanjih pogojev, kateri pogojujejo njihovo tvorbo. Pojem mačke ni določen zgolj z mojo zmožnostjo tvorjenja pojma, ampak prav tako in odločilno z vplivom zunanjih okoliščin, ki vodijo pred mene primerke mačk.

Temeljno za umestitev razprave glede spoznavne ali ontološke določitve pojmov se mi zdi dejstvo, da so pojmi realistično gledano najprej proizvod zaznavnega aparata, s pomočjo katerega ima nek organizem dostop do zunanje realnosti predmetov, kateri ga obdajajo. Če tvorim pojem o mački, moram imeti na razpolago zaznave primerkov mačk, poleg vrojenih zmožnosti in ostalega, kar je še pomembno. To pomembnost zaznavne podlage pojmov - katera je prav tako bistvena za njihovo genezo, pričenši s čutnimi, senzornimi vtisi - je morala spregledati tradicija, ki je gradila na definitorni opredelitvi pojmov. Definitorna opredelitev pa je neustrezna že zato, ker je zaznava zares pomembna pri tvorjenju pojmov. Drugače rečeno: pomembnost zaznave je mogla spregledati le usmeritev, ki je že vnaprej, psihološko nerealistično, dojemala pojem kot nekaj zlasti definitorno opredeljenega. Ravno ker definicija ne predpostavlja nikakršnih zaznav, se zdi, da tudi pojmi v svoji podlagi nimajo nikakršnih zaznav. Premislek pa nam kmalu pokaže, da bo to verjetno docela zmotno. Poskušal bom zagovarjati stališče, da so pojmi v svojem temelju določeni zaznavno. Še bolj natančno, da je potrebna naturalistična razlaga pojmov, katere začetek je pri porazlikovalni zmožnosti občutkov ali senzornih vtisov in ki se nadaljuje z zaznavno identifikacijo, kakršna je v običajnih primerih v podlago pojmom. Pojmi pa potem služijo vsebinam.

⁴ To je v bistvu Fregejevsko, platonistično stališče do pojmov.

En odgovor pravkar nakazanem projektu zadeva še zlasti naše začetno vprašanje, kaj pomeni, da nekaj prepoznamo kot nekaj drugega. Zdi se, da temelji projekt naturalistične določitve pojmovne identifikacije na senzorni, čutni diskriminaciji, porazlikovanju, s čemer bi lahko prišli do zares nekrožne naturalistične utemeljitve.⁵ Mačko gotovo prepoznam kot mačko. Vendar pa prepoznam rjavi odtенок barve prav tako kot rjavi odtенок barve. Torej je senzorno zaznavanje prav tako intencionalno, kot je tudi poznejše pojmovno. Torej pade možnost nekrožne utemeljitve pojmov na senzornih, čutnih razločitvah.

Takšno stališče pa se zdi v nasprotju z mnenjem⁶, da senzorno ni zmožno vsebine, da z vsebino ni povezano. Lahko, da je to mnenje pravilno, ali pa zopet da ni. Če je pravilno, potem verjetno pade ugovor, po katerem je senzorno tudi že intencionalno. Če je namreč intencionalno, mora imeti nekakšno obliko vsebine. Če ima vsebino, potem lahko z njegovo pomočjo prepoznavamo nekaj kot nekaj drugega (glej začetno opredelitev tega zadnjega sklopa). Potemtakem, če nima vsebine, ni intencionalno, in lahko zagadelj služi za nekrožno naturalistično utemeljitev pravih vsebinskih stanj, in najprej pojmov, za katere je gotovo, da vsebino imajo. Vkolikor pa vsebino ima že čutno zaznavanje, potem lahko res prepoznamo rjavi odtенок kot rjavi odtенок, in se zdi, da ni možna nekrožna določitve.

Vendar pa je morda celotna ta dilema zmotna zavoljo naslednjega razloga: Nismo upoštevali načina prepoznavanja nečesa kot nečesa pri eni in pri drugi obliki vsebine, pri senzorni in pri zaznavni. Zaznavna oblika vsebine pa je temelj pojmovni. Pri senzorni vsebini imamo opravka najprej z diskriminacijo, z razločevanjem enot. Pri pojmovni pa imamo opravka s prepoznavanjem vsebine teh enot. Seveda pa se lahko razločevanju naknadno priključi še prepoznavanje senzornega. Potrebno je namreč vedeti, v kakšen namen nam služi senzorna, čutna diskriminacija, oziroma porazlikovanje v nasprotju z zaznavanjem. Rjave barve običajno (razen v umetnosti ipd.) ne zaznavam kot take, ampak zato, da bi preko nje, z njeno pomočjo, prepoznal nekakšen predmet, kakršna je mačka. Torej se zdi, da senzorni, čutni vtisi, res nimajo docela iste kvalitete vsebine kot to velja za pojmovno vsebino, katera običajno temelji na zaznavanju. Kdo bi lahko opozoril, da pri senzornem, čutnem zaznavanju ne gre za vtise, ampak za docela popolno zaznavo, v smislu prepoznavanja nečesa kot nečesa: prepoznavanja rjave barve kot rjave barve. Na to je mogoče odvrniti, da četudi imamo v primeru čutnega zaznavanja opravka s prepoznavanjem nečesa kot nečesa, to prepoznavanje poteka na drugi ravni, kot prepoznavanje, ki je povezano z vsebino. Torej ne gre docela zgolj za porazlikovanje v smislu, da vemo, kako X ni Y, ne pa da bi pri tem X identificirali. Čutne zaznave, kakor so zaznave otenkov barv, nam že dajejo nekakšne prvotne vsebine, vendar te vsebine niso takšne vrste, kakor jih imamo pri popolnem tvorjenju vsebin, kot v primeru, ko vidimo na podlagi otenka rjave barve rjavo mačko. Vendar pa je mogoče reči, da so več kot zgolj porazlikovanje, ne da bi že bile vsebine.

Torej moramo razlikovati med dvema načinoma, da S prepozna X kot nekaj. Prvi način je običajni, ko imamo opravka z vsebinami in koder sodelujejo pri tvorjenju vsebin pojmi. Tedaj prepoznam mačko kot mačko. Drugi način, da S prepozna X kot nekaj, pa je način, da nekaj čutno prepozna kot nekaj: ko na primer prepoznavamo odtенок rjave

⁵ Ugovor je podal oktobra 1989 Fodor, ob najinem razgovoru na univerzi Rutgers.

⁶ Lloyd, Simple Minds, MIT 1989.

barve kot odtenek rjave barve. Ta slednji način, kako S prepozna X kot nekaj, pa ni popolno prepoznavanje, ampak je čutno porazlikovanje. Zanimivo je pogledati razmerje obeh načinov, kako prepozna S določen X kot nekaj. Prav gotovo čutno prepoznavanje je predpogoj za zaznavno prepoznavanje. Z drugo besedo, če S nima možnosti prepoznati rjave mačke. Vendar pa je pomembno, da S ne zaznava vseh čutnih zaznav in da jih ne zaznava na enak način, kot v primeru, ko obvladuje pojmovno vsebino. Glede tega, da imamo opravka z drugo ravni, kot pri pojmovnem porazlikovanju, ko imamo v njegovem temelju čutno porazlikovanje, sem že govoril. Ob dejstvu, da sistem S izbira določene čutne zaznavave, pa je mogoče pripomniti, da gre za podobno izbirnost tudi pri poznejšem pojmovnem tvorjenju vsebin. Saj bo S načeloma najprej razpolagal s tistimi vsebinami, katere mu pridejo prav v preživetvene in podobne namene.

Zdi se, da hkratno upoštevanje čutnega in pojmovnega zaznavanja ter njune medsebojne odvisnosti predstavlja način omogočanja naturalistične razlage zasnove stanj z vsebinami. Saj imamo v primeru čutnega zaznavanja prototipske mehanizme za poznejše pojmovno zaznavanje. Pojmovno zaznavanje pa vodi k vsebinam duševnih stanj. Če sistem S čutno zaznava rjavo barvo kot rjavo barvo, pri tem izbira med okolno informacijo, kot smo že bili ugotovili. In za podoben mehanizem izbire gre tudi v primeru S-ove zaznavne usmerjenosti na mačko, ki je v podlago tvorjenja pojma mačke. Pojem pa je osnovni gradnik vsebine duševnega stanja, s katerim sistem razpolaga.⁷

Ogledali smo si nekaj dilem v zvezi z dejstvom, ki je še zlasti razvidno pri sestavini našega vprašanja "S prepozna X kot". Postalo je razvidno, da poglobitveno vprašanje v zvezi s pojmi ni ontološke ali metafizične narave, pač pa je spoznavne oziroma epistemološke. To pa ni navsezadnje nič nenavadnega, saj so pojmi bistveno orodje vsakokratnega sistema S, s katerim slednji razpolaga. Od tod pa še ne sledi, kot smo že ugotovili, da bi bila nujna antirealistična razlaga pojmov. Potrebno je upoštevati, da so pojmi vselej tvorjeni zavoljo potreb organizma oziroma sistema S, da se znajde in preživi v svojem okolju.⁸ V tem smislu menim, da je primerno zagovarjati realizem pri pojasnitvi pojmov. Ta realizem pa seveda ne more mimo zgoraj omenjenega dejstva, da so pojmi orodja organizma ali sistema S.

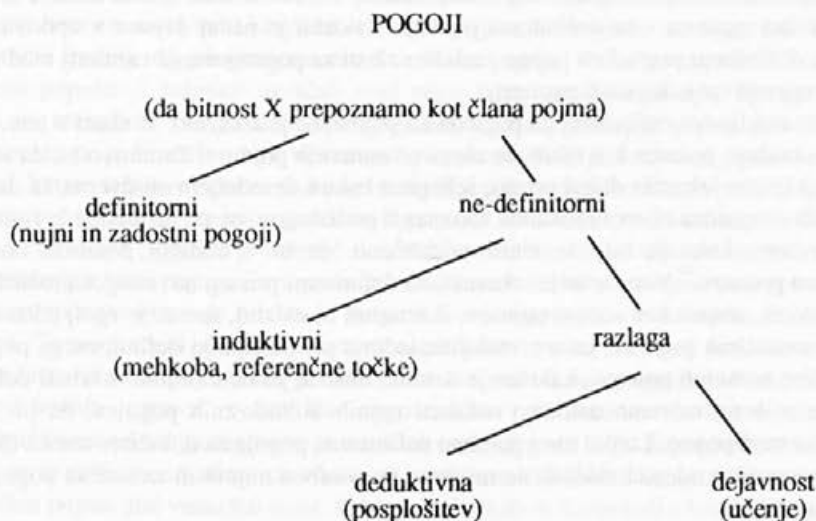
⁷ Temeljno vprašanje, ki ga nameravam obdelati širše, morda celo v knjižni obliki, je razmerje med čutnim, senzornim zaznavanjem, ter med običajnim zaznavanjem. Pri tem mi čutno zaznavanje, tako kot v zgornji razpravi, pomeni denimo zaznavanje fonemov, barvnih odtenkov, zaznavanje kot tako pa mi pomeni zaznavanje besede ali zaznavanje lika. Zdi se mi, da razmerje med čutnim in zaznavnim zaznavanjem ni bilo ustrezno opredeljeno. Mislim, da je mogoče izolirati mehanizem, ki jima je skupen. To pa ne pomeni, da sta obe zaznavnji identični, in zagadelj je možna nekrožna utemeljitev in razlaga vsebin duševnih stanj začenši pri senzornem, čutnem zaznavanju. Nekrožna opredelitev je možna, ker poteka prepoznavanje čutnih vtisov na drugi ravni, kot so vtisi Gestalta ali zaznavanja. Razlaga pa je vendarle možna, ker so mehanizmi podobni: tako v primeru čutnega zaznavanja in v primeru zaznavanja likov imamo opravka z identifikacijo določenih bitnosti X. Naturalistična vključitev senzornega oziroma čutnega v vsebino duševnih stanj pa bi bila mogoča takole: Čutno zaznavanje je podlaga razlage mehanizmov pri zaznavanju. Zaznavni mehanizmi pa so bistveni pri določitvi in razlagi pojmov. Pojmi so nadalje bistvene sestavine vsebin duševnih stanj. Enega izmed razlogov, zakaj imamo pri čutnem ali senzornem zaznavanju ter pri zaznavanju likov opravka s podobnim mehanizmom, sem že omenil: pri senzornem zaznavanju, kot je denimo zaznavanje odenka barv, imamo opravka z izbirnostjo informacij. Podobno imamo opravka z izbiro informacij na pojmovni ravni, ko zaznavamo mačko kot mačko. To pomeni, da iz množice informacij izberemo prav določene informacije, v čutni ali pojmovni obliki, in se na njih osredotočimo.

⁸ Takšna potreba je v bistveni zahtevi pojmovne zgradbe: v pojmovni ekonomiji. Pojme tvorimo zato, da bi se ob ponavljajočem srečevanju okolnih predmetov bolje znašli.

Pogoji:

Četudi sem pri zgornjih točkah kar precej razpravljal, pa jih je mogoče urediti sorazmerno enostavno. Prava vprašanja se prično pravzaprav šele v zvezi s pogoji, katerim mora biti zadoščeno, da bi bitnost X prepoznali kot člana pojma. Navesti mislim eno možno razporeditev glede razvrščanja pojmov v razmerju s pogoji, katerim morajo bitnosti zadostiti. Ob tem se bom spopadel tudi z vprašanjem razlage. Nisem prepričan, da je takšna razporeditev edina možna, vendar se mi zdi, da ustrezno odseva dileme, katere so nam na razpolago pri razlagi pojmov. Glede definitornih in nedefinitornih pogojev naj že zdaj povem, da je pri razdelitvi poglavitno vprašanje poudarka. Tako tudi pri razlagi nastopa definicija, vendar pa zgolj kot eden izmed funkcionalnih pogojev za določitev pojma, ne pa kot poglavitni smotni pogoj (kot je to pri definitornih pogojih).

Pogoji za to, da bitnost X prepoznamo kot člana pojma, so definitorni ali ne-definitorni, in če so nedefinitorni, so utemeljeni bodisi induktivno ali pa na razlagi. Zopet, vkolikor temelje na razlagi, jih lahko klasificiramo kot bodisi deduktivne (posplošitev), ali pa kot utemeljene na dejavnosti (učenje). Razdelitev je torej⁹ shematično takale:

Sedaj pa si oglejmo te pogoje vsakega posebej.

Definitorni:

Pod definitornimi pogoji merim na klasični pogled na pojme. Glede na ta klasični pogled morajo biti zadoščeni nujni in zadostni pogoji, da bi lahko neko bitnost prepoznali kot člana določenega pojma, oziroma, da neko bitnost vložimo pod pojem.

⁹ Ob upoštevanju zgornjih pripomb, denimo glede nastopanja definitornih zahtev kot enega konjunkta pogojev pri razlagalnih možnostih opredelive pogojev za pojme. Ali se lahko na drugi strani odpovemo razlagi pri definitornih pristopih? Vsekakor je to vprašanje vredno razmisleka.

Nujni pogoj za definicijo samca je, da je slednji moški. Če nekaj ni moški, ni samec. Skupno zadostna pa sta poleg tega še pogoja, da je X odrasel (da ni star tri leta) ter da je neporočen (poročen odrasel moški prav tako ne more biti samec). Vidimo, da definicija nekega pojma že uporablja druge pojme. Vendar je bistveno, da so slednji uporabljeni kot neposredni pogoji, členi, kakršni vstopajo v definicijo.

Definitorni pogled na pojme je, grobo rečeno, tisti klasični pogled, ki je bil značilen za vsakogar, od Aristotela dalje, vključujoč tudi dunajski krog in pozitiviste. Njegova zasluga je bila, da so bili pojmi razmejeni, da je postalo jasno, o čem natančno govorimo, ko govorimo o pojmi. Zavaljo tega je izvrstno omogočil opredelitev relacij med pojmi. Iz česar je dejansko izšla stavčna in predikatna logika.

Vkolikor razpolagamo z definicijo pojma, razpolagamo z natančnimi določili, da je neka bitnost član pojma. Ko že predpostavimo, da je to urejeno, pa lahko sedaj opazujemo razmerja med pojmi. Denimo, tale mačka je član siamskih mačk. In tako je član pojma siamska mačka, kateri je podmnožica pojma mačka. Tako imamo relacijo med širšim in ožjim pojmom. Vzemimo sedaj sklepanje, da če je nekaj siamska mačka, potem je mačka. Tu imamo uporabo zgornjega temeljnega načela. Sklepanje lahko med drugim tudi ponazorimo z Vennovimi diagrami, ki nam predstavijo razmerja med množicami ter med množicami in podmnožicami. Pri čemer nam aparat množic služi za predstavitev pojmov - na definitorni podlagi. Takšnih je nekaj dejstev v oporo trditvi, kako je definitorni pogled na pojme zaslužen zlasti za pojasnjevanje razmerij med pojmi ter za pojasnjevanje logičnih razmerij.

Pomanjkljivost definitornega pogleda na pojme, se je izkazalo, je zlasti v tem, da ne dopusti razlage pojmov kot takih, še zlasti ne naravnih pojmov. Zanimivo je, da se je ta pomanjkljivost izkazala dokaj pozno, šele pred kakim desetletjem ali dvema, in da so jo pobudila empirična eksperimentalna spoznanja psihologov, ne pa razmišljanja filozofov. Kar pomeni, kako je bilo še zlasti nezaželeno, da bi v tradiciji pojasnili notranjo strukturo pojmov.¹⁰ Vendar se je izkazalo, da definitorni pristop ne omogoča razložiti ne le nekaterih, ampak kar večino pojmov. Z drugimi besedami, samec je zgolj eden izmed dovolj umetelnih pojmov, katere vselej zasledimo pri podajanju definitornega pogleda. Za večino naravnih pojmov, kakršen je denimo mačka, pa ne moremo oskrbeti definicij, torej za njih ne moremo ustrezno oskrbeti nujnih in zadostnih pogojev, da jih lahko uvrstimo med pojme. Lahko torej podamo definitorne pogoje za določitev samca (Samec = def neporočen odrasel moški), ne moremo pa oskrbeti nujnih in zadostnih pogojev za določitev tигра.

Nedefinitorni:

Zavaljo ravnokar omenjenih razlogov je postalo nujno izdelati drugačen pogled na to, kakšnim pogojem mora biti zadoščeno, da bi neko bitnost X prepoznali kot člana pojma. Ti pogoji, se je izkazalo, morajo biti nedefinitorni, vsaj ne definitorni v klasičnem smislu opredelitve pojma, kjer je bila definicija poglobljena opredelitev pojma. Ker pa tvorijo nujni in zadostni pogoji definitorni pogled na pojme, se morajo prav ti pogoji izkazati kot nezadostni za ne-definitorni pogled. Pri tigru bi zadostni razlogi na primer

¹⁰ Za predstavitev klasičnih razmerij med pojmi glej Frane Jerman: *Filozofija*, Ljubljana, DZS, 1989.

vsebovali njegov genetski kod: vendar pa je genetski kod komaj kaj takšnega, kar dejansko uporabljamo, ko oskrbimo razlago pojma tигра.

Realnost večine naravnih (zatorej neutemeljenih) pojmov se je izkazala opredeljena z nedefinitornimi sredstvi. Definitorno opredeljeni pojmi pa so ostali zgolj nepomemben podrazred vseh pojmov.

Zelo na široko si bomo ogledali dva poglobitvena kandidata, torej modela, za nedefinitorno opredelitev pojmov. V vsakem izmed primerov so različni pogoji, katerim mora zadostiti določena bitnost X , da bi jo prepoznali kot člana pojma.

Induktivni:

Pozitivni izsledek, ki je v oporo induktivnemu pogledu na pojme, je bil, da obstajajo bistvene razlike med bitnostmi, katere moramo klasificirati, uvrstiti pod določen pojem. To je seveda v nasprotju z našim pričakovanjem, ko so podani nujni in zadostni pogoji za uvrščanje bitnosti X pod pojem. Če namreč veljajo nujni in zadostni pogoji, potem ne morejo obstajati razlike med člani in jih moramo z isto upravičenostjo prepoznati kot člane pojma. Eno izmed odkritij, ki je zamajalo takšen pogled, je bilo da obstajajo določene bitnosti, torej neki kandidati za člane pojma, ki se glede na druge kandidate v večji meri nudijo, da jih prepoznamo kot člane pojma. Tako so ugotovili, da so v določeni populaciji subjekti uvrščali med ptice neke primerke hitreje, kot pa druge. Glede na reakcijski čas je lastovica torej bolj tipičen primerek pojma ptica, kot pa piščanec, in ta je še vedno bolj tipičen od pingvina. Torej je lastovica glede na druge bitnosti, katere lahko uvrščamo pod pojem, tipičen primerek ptice. Če pa je tako, tedaj ne moremo več upoštevati nujnih in zadostnih pogojev za uvrščanje določenega pojma pod ptice. Veljava teh pogojev je namreč nezdržljiva s tem, da bi neki pojmi bili v večji meri od drugih člani pojma. En ugovor proti takšnemu stališču - o njem smo govorili pri pogoju prepoznavanja - je bil, da je prepoznavanje zgolj psihološki način dostopa do pojmov. To pa pomeni, da bi bili lastovica, piščanec in pingvin v isti meri upravičeno člani pojma, in sicer pojma, kot je določen neodvisno od našega psihološkega dostopa. To je seveda ugovor s stališča zagovornikov definitorne določitve pogojev. Neutemeljenost takšnega zagovora je razvidna iz dejstva, da bi po dojetanju, ki izhaja iz njega, ne le piščanec in lastovica bila v isti meri, ontološko, člana pojma ptica, ampak da bi bil član pojma ptica vsakršen stvar, ki bi ga lahko kdo še kadarkoli s križanjem ustvaril. To pa bi pomenilo, da nihče ne bi mogel zapopasti pojma ptica, niti ornitologi ne. In obenem, da pojem ptica obstaja neodvisno od vsakršnega dojetanja. Morda v kakšnih platonskih nebesih? To pa se zdi neutemeljeno. V bistvu imamo tod dve neustrezni stališči: da so bitnosti vse enakopravno člani pojma, v ontološkem smislu, ne glede na to, da so realno gledano na svoje lastnosti to v manjšem delu glede na ostale bitnosti, ki sodijo po pojem. Obenem pa so pojmi opredeljeni tako, da imajo neodvisen obstoj nekakšne vrste univerzalij, kar je treba še posebej določiti. Temeljna intuicija v nasprotju s takšnim dojetanjem je, da so pojmi vendarle nekaj takega, kar je v bistvu sestavina spoznavne zaloge organizmov, ne pa nekaj, k čemur imajo organizmi zgolj nepopoln dostop in kar biva neodvisno od njih. Tudi če vzamemo družbenost kot določilo prostora neodvisnega bivanja pojmov, imamo še vedno nekakšno konvencionalno podlago pojmovnega obstoja. Cela ta razprava pa nas, kot se že kaže, počasi vodi od začetnega

vprašanja po pogojih, da bitnosti sodijo pod pojem, k vprašanju odločitve načina obstoja pojmov. Zato bi jo trenutno sklenili. Še en razlog za to je v dejstvu, da bi sicer morali iz našega začetnega vprašanja izločiti opredelitev o prepoznavanju določene bitnosti kot člana pojma.

Prvobitna opredelitev pogojev, glede na katere lahko določeno bitnost X prepoznamo kot člana pojma, ni abstraktno definitorna, ampak je povezana s primerki, s posamičnimi še zlasti lahko prepoznavnimi primerki. Takšno je temeljno stališče induktivnega pristopa k določitvi pogojev, da neko bitnost prepoznamo kot člana pojma. Prav tako pogosto obstajajo pogoji, da bi neko bitnost X prepoznali kot člana pojma, v bližini primerku, ki je še zlasti blizu določene bitnosti X. Denimo, določeno bitnost bomo prej prepoznali kot ptico, če bo po svojih lastnostih bliže lastovici, kot pa če bo bliže kokoši.

Ena bistvenih značilnosti klasičnega definitornega pogleda je bila, da obstajajo meje pojmov, katere lahko jasno razmejimo. Sedaj pa se z razliko med člani posamičnega pojma srečujemo s pojavom mehкости, kar pomeni, da lahko procentualno določimo pogoje članstva. Prav v tem tudi obstaja sam pojav mehкости. S tem lahko primerjamo zgoraj omenjeno dejstvo, da lahko glede na mehko logiko obstaja 57% resničnostna vrednost neke propozicije.